

KRUIPNIEUWS

ORGAAN VAN DE N.J.N. SOCIOLOGENGROEP

1947

9e Jaargang no.3.

Redactie: Roelof de Wit, Mijkuinstraat 66', Amsterdam (W).
Administratie: Ties Waenink, Hogelanden D.Z. 17, Utrecht.

Terugblik.

In tegenstelling tot de beide eerste nummers van deze jaargang, die ieder nogal eenzijdig georiënteerd waren, in dit nummer zeer veelzijdig van opzet en aansenstelling. Stukjes o.a. over Twente, Schouwen en Havelte, een boekbespreking, een vergaderagenda.... je ziet dus, elck wat wils.

Een enkel woord nog over de gang van zaken in de sjoegroep momenteel. Reeds in 't vorige nummer van Kruiptnieuws werd 't gunstige verschijnsel van een voortdurende toevloed van nieuwe copy gesignaleerd. Ten overvloede bewees het voortreffelijke geslaagde week-end in de Lutte op 3-4-5 Mei nog hoe springlevend de sjoegroep momenteel is. Twee jaar geleden moest op het Bondscongres in Drachten een zware strijd voor het behoud van de sjoegroep als N.J.N.-werkgroep gevoerd worden. Als wij over de achter ons liggende periode eens terugblikken, dan blijkt toch wel duidelijk hoe belangrijk 't is, dat destijds de mogelijkheid tot het blijven voortbestaan van de werkgroepen niet afgesloten werd.

Laten we zorgen dat ons zomerkampje in Havelte, waar we tevens de jaarvergadering houden, het hoogtepunt van het sjoecjaar wordt!

Roelof.

SOS EN HEI OP DE BISSCHOPSBURG BIJ HAVELTE.

Zoals op de vergadering van de werkgroep op het congres in Deventer is besloten, zal het sjoekamp dit jaar in Havelte gehouden worden. Het lijkt mij nu niet gek in een paar artikeltjes alvast jullie aandacht te vragen voor een aantal problemen, waarmee wij daar zeker in aanraking zullen komen.

Havelte ligt aan de rand van een niet zeer hoge heuvelrug, de zg. Bisschopsberg, tussen het dal van de Beilerstroom en dat van de Wapserveense A. De hoogten zijn vanouds

bedekt met heidevelden, bouwlanden en enkele bosrelictten, z.g. s t r u b b e n; meer aan de rand liggen de zandverstuivingen en veentjes. Ditmaal zullen we ons met een bepaald respect van de bos- en heidegezelschappen bezig houden.

Zoals we weten wordt thans vrijwel algemeen aangenomen, dat de hooggelegen heidegronden oorspronkelijk alle een bosvegetatie gedragen hebben, die door allerlei menselijke invloeden te gronde is gegaan. Voor de Bisschopsberg ligt dit ook wel zeer voor de hand. Tal van namen van dorpen, akkers en wegen zijn direct in verband te brengen met het vroegere woord: de uitgang -elte in Havelte, Uffelte, Wittelte, Hoeselte, Busselte, Ettelte is afkomstig van -helte = holt; de naam Holtinge spreekt wel voor zich zelf, gedeelten van de Uffelteros heten Halholte en Smaenholtten; een karrespoor door de heide heet de Holtweg en er was vroeger in Havelte een hoeve Op ten Holte!

Doch naast deze taalkundige feiten zijn voor ons vooral van belang de plantensociologische gegevens. Wij zullen deze nu bespreken en daarbij vooral aandacht schenken aan de talrijke vondsten van bosplanten als dalkruid en bosbes in de heide, die natuurlijk wijzen op vroeger bos op die plaatsen. Doch hoe lang is dat geleden? Hoe lang houden deze bosplanten het nog vol in de heide? Hierover aanetonds meer.

Zonis gezegd bevinden zich op de Bisschopsberg, speciaal aan de rand van de essen, een aantal woudrelictten, lage hakhoutbosjes, dicht en ondoordringbaar, die elke 10 jaar gekapt worden en derhalve bij lange na niet het natuurlijke uiterlijk vertonen. De botanische samenstelling is echter in de loop der tijd weinig veranderd; de gezelschappen vertonen geen spoor van degeneratie of verarming. In zoverre mogen de in deze strubben gevonden gezelschappen kenmerkend geacht worden voor de oudtijds veel uitgestrekte wouden. Welke zijn dit nu?

Slechts op één plaats, aan de rand van de Schieres, ter hoogte van het Kamperzand bevindt zich een hekje, dat wij mogen rekenen tot het Muurrijk Eiken-Haagbeukenbos: onder een dichte wildernis van hazelaar, sleedoorn, hondsroos, meidoorn, kardinaalsmuts, wilde appal en vlier groeien daar bosanemoon, gienstgras, dollé karvel, groebluemuur, enz. Dat ook het Andoornrijk Eiken-Haagbeukenbos hier vroeger plaatselijk voorkwam, zien wij buitengewoon fraai in het oude gehuchtje Holtinge. De heggen en wallen langs de smalle weggetjes dragen een woelderige vegetatie van wilde kersen, hazelaars, sleedoorn, beide soorten meidoorn, kurkiepen, ja zelfs groeien daar essen en elzen, bomen die wij op de hoge heuvelrug in het geheel niet zouden verwachten! Blijkbaar bevindt zich hier de keileem onmiddellijk onder de oppervlakte.

Meestal achter is de grondoraine bedekt met een zandpakket van ongeveer 1m dik en dan vinden wij het z.g. Vlooltjesrijk Eiken-Berkenbos, dat in ons gebied prachtig ontwikkeld is. Op een tiental plaatsen treffen wij min of meer uitgestrekte resten van dit gezelschap aan. Bijzonder interessant is het voorkomen van de zeldzame *knollathyrus* (*Lathyrus montanus*) op liefst 6 plaatsen. Elders in ons land is deze plant, zelfs in optimaal ontwikkelde associaten van het Vlooltjesrijk E-B-bos zeer zeldzaam. In Drente vonden wij de plant verder alleen nog in de Anloër strubben.

Als voorbeeld geef ik hier de volgende opname, door Henk Zwart en mij gemaakt in de Breebos achter de Uffelteros (12 Aug. 1945). Opp. 100 m² tot bed. 100%. Moeslaag ontbreekt.

Struiklaag 80%, 5 m.

zomereik (*Quercus robur*) 4
 vuilboom (*Frangula Alnus*) 2.
 lijsterbes (*Sorbus aucuparia*) +
 kamperfoelie (*Lonicera pericly*) +

Hoge kruidlaag 10%, 1m.

adelaarsvaren (*Eupteris aguil.*) 2
 vuilboom (*Frangula*) +
 Braam (*Robus sp.*) +
 brem (*Sarothamnus scoparius*) +

Kruidlaag 100%, 20cm hoog.

zachte witbol (*Holcus mollis*) 4.4
 klimop (*Hedera helix*) 2.2
 lelietje dar dalen (*Convallaria*) 1.1
 bosklavorzuring (*Oxalis acetosella*) 3.3
 dalkruid (*Majani themum bif.*) 1.1
 kamperfoelie (*Bonicera perfol*) 1.1
 veel wortelstokken van bosanemoon (*Anemone nemorosa*).

Riviss viooltje (*Viola riviniana*) +.2
 ruige veldbies (*Luzulapilosa*) 1.2
 salamonzegel (*Polygonatum multi-
 florum*) 1.1
 knollathyrus (*Lathyrus montanus*) 1.2
 reukgras (*Anthoxanthum od.*) 2.2
 liggend walstro (*Gallium saxatile*) 1.2
 grootbloemuur (*Stellaris Holostea*) 1.1
 helmkruid (*Scrophularia nodosa*) +.1
 rankende helmblom (*Corydalis*) +.2
 braam (*Robus sp.*) +.1
 slanke amaniet +.1
 hengel (*Melampyrum pratense*) +.1
 vuilboom (*Frangula*) k +.1
 eik (*Quercus*) k +.1
 lijsterbes (*Sorbus*) k +.1
 brem (*Sarothamnus scop.*) 1.1
 struisgras (*Agrostis canina*) +.2

Door het voorkomen van lelietjes van dalen, ruige veldbies, bosanemoon, bosklavorzuring, Riviss viooltje en reukgras onderscheidt deze vegetatie zich van het gewone Zomer-eiken-Berkenbos, dat eveneens veel voorkomt, nl. overal waar de keileem dieper ligt of ontbreekt.

Wanneer de strubben op een helling liggen, blijkt het hoogste gedeelte in de regel de rijkste vegetatie te dragen. Hieruit zou volgen dat de keileem op deze plaatsen ook het dichtst onder de oppervlakte ligt. In de vele vergravingen die de Duitsers bij de aanleg van een vliegveld op de heide hebben aangericht kon deze conclusie volledig bevestigd worden. Elders in Drente, bij Anlo, Eext, Zeijen, Langelo enz. deden we soortgelijke waarnemingen. Als climax hoort op de Bisschopsberg thuis een mozaiek van de genoemde plantengemeenschappen, het voorkomen van elk ervan is afhankelijk van de lokale bodemomstandigheden.

Wij verlaten het struikgewas en begeven ons naar de heide, waar ons onmiddellijk de grote rijkdom aan wolvenlei en gevlekte orchis opvalt. Beide planten zijn kenmerkend voor de Orchideerijke struikheide, die wij mogen beschouwen als door den mens ontstane sub-climaxvegetatie op zroge leemhoudende gronden. Toch is de voedselrijkdom van de bodem niet de enige factor, die naast de menselijke invloed het voorkomen van dit gezelschap bepaalt. Het blijkt n.l. dat juist die terreinen, die enkele jaren geleden afgebrand zijn, de meest typische associaten bevatten, terwijl veel oudere heidevegetaties waar meestal bovendien een dikke moslaag ontwikkeld is, vele soorten missen.

Als goed voorbeeld van een dergelijke vegetatie geef ik hieronder een opname die Wim Klink en ik in 1945 maakten bij het Hunehuis op de Bisschopsberg. Havelte, 21-6-1945, 150 m. ton O.Hunehuis. Opp. 30 m², totale bed. 100%, ca. 2 jr. geleden afgebrand.

Kruidlaag 50%, tot in.

struikheide (<i>Calluna vulgaris</i>)	3.4	atekelbrem (<i>Genista anglica</i>)	+1
pijpestrootje (<i>Molinia coerulea</i>)	2.2	pilzegge (<i>Carex pilulifera</i>)	+1
dopheide (<i>Erica tetralix</i>)	3.4	warkruid (<i>Cuscuta epithymum</i>)	+2
gevlekte orchis (<i>Orchis maculata</i>)	2.1	rood zwenkgras (<i>Festuca rubra</i>)	1.2
wolverlei (<i>Arnica montana</i>)	+1	bochtige smeele (<i>Deschampsia fl.</i>)	1.2
gulden roede (<i>Solidago virgaurea</i>)	+1	tandjesgras (<i>Sieglingia decumb.</i>)	+1
ligg. vluogeltjesbloem (<i>Polygala serpyllifolia</i>)	+1	<u>Moslaag 30%</u>	
tormentil (<i>Potentilla erecta</i>)	2.2	kussenmos (<i>Leucobryum glaucum</i>)	2.3
cypreswolfsklauw (<i>lycopodium complanatum</i> esp. <i>chamaecypar.</i>)	1.1	rendiermos (<i>Cladonia impexa</i>)	2.2
struigras (<i>Agrostis</i> sp.)	+1	klawtjesmos (<i>Hypnum cupressif.</i>)	1.2
		rood bekermos (<i>Cladonia coccif.</i>)	+2
		gaffeltandmos (<i>Dicranum</i> sp.)	+2

Interessant is de cypreswolfsklauw, die op een drietal plaatsen in ons gebied voorkomt. De plant is in Drente zeldzaam, doch wordt wellicht vaak over het hoofd gezien. Je vindt hem somd'zo maar midden in een uitgestrekt heideveld, meestal in het gewone struikheidgezelschap. Aardig is ook het warkruid, dat op korte heide algemeen is. Soms vindt men zelfs de welriekende nachtorchis!

Het zijn de besproken vegetaties, die ons op de Bisschopsberg vaak zullen bezig houden. Ze zijn karakteristiek voor het grondmorainelandschap, dat uiteraard in Drente voor ons land zijn mooiste ontwikkeling vindt. En zoals de sociologen in het Westen van het land met opnameboek en plantenbus het plassengebied te lijf gaan, zo zijn het de bossen en heidevelden die ons Noorderlingen tot nadere studie prikkelen! Over de vele heideveentjes met prachtige veenmos- en zeggengezelschappen een volgend maal, dit ter geruststelling van hen, die menen dat je in Drente geen natte voeten kunt halen bij het maken van opnamen.....

Nu nog het een en ander over de talrijke groeiplaatsen van bosplanten in de heide. Men zal zich over het vele voorkomen van rode of blauwe bosbes misschien niet zo verwonderen, deze planten zijn betrekkelijk weinig veeleisend. Anders is dat met dalkruid, dat ook op verschillende plaatsen gevonden werd, waar de laatste 100 jaar zeker geen enkele boom meer gestaan heeft. Nu trof ik vorig jaar ter hoogte van het kleine hunebed een wel zeer bijzondere vegetatie aan: grassen (bochtige smeele, reukgras en struisgras) dominerden, verder groeide er wat struik- en dophei, en daartussen veel bosanemoon, dalkruid, blauwe bosbes, Rivin's viooltje, kruipend menegroen, *H o l l a t h y r u s*, kleine bevernel, fraai hertshoof en verder wolverlei, gevlekte orchis, boskartelblad, campanula en vluogeltjesbloem! Dus zowel de elementen van de bodemflora van het Viooltjesrijk Eiken-Berkbos als van de orchideerijke struikhei. Het is onmogelijk dat al deze bosplanten hier ontkiemd zijn na het ontstaan van de heide, het moeten relicten zijn van een bosvegetatie. Wanneer zoudde echter verdwenen zijn? Sinds menseneuigenis heeft er hier nooit een boom of struik gestaan. Op een stafkaart van 1840 is ter plaatse geen bos aanwezig. Het probleem scheen dus onoplosbaar, totdat ik onlangs in het werk van Prof. van Giffen over de hunebedden een passage las, waarin een reisbeschrijving uit 1735 werd aangehaald van Andries Schunnemaker en Cornelis Pronk. Beide heren bezochten ook het hunebed van Havelte en ze zeggen ervan dat de steenhopen gelegd waren temidden van eikenstruiken. Pronk

heeft ze zelfs getekend en de tekeningen zijn ons bewaard gebleven. Duidelijk zien wij hierop het struikgewas! Het ligt nu sterk voor de hand aan te nemen, dat het bos in deze omgeving tussen 1735 en 1840 verdwenen is en de conclusie daaruit is dus, dat bosanemoon, dalkruid, knollathyrus en de andere bosplanten zich hier gedurende meer dan 100 jaar hebben weten te handhaven in de heide, waarop voortdurend schapen graasden en die geregeld afgebrand werd!

Tevens blijkt uit dit alles, dat nog tot ver in historische tijd het natuurlijke bos door den mens verkleind en gedegradeerd werd, en wanneer we dan denken aan al die namen, die op -holt eindigen, en aan de vele bewijzen voor praë-historische bewoning in deze streken vanaf het Neolithicum, dan is de conclusie zeker gerechtvaardigd dat oudtijds de gehele Bieschopsberg bedekt is geweest met een aaneengesloten oerwoud. Dat de zandige gronden minder weerstand boden aan de degradatie spreekt wel van zelf, evenals het feit, dat we thans juist op die plaatsen, waar een orchideeënrijke struikheide groeit, de herbebossingstandens het duidelijkst is waar te nemen.

Al deze dingen zullen wij in ons zomerkamp zien en volop kunnen bestuderen!

Groningen, Febr. 1947.

H.Tj.Waterbolk.

Veentjes bij Havelte.

Diegenen van de sociologen, die gewend zijn in het Utrechts-Hollands plassengebied te werken, zullen hier natuurlijk ook bij voorkeur die terreinen opzoeken, die het meest met hun eigen gebied overeenstemmen. Wat zijn nu de verlandingsgezelschappen, die wij in de Drentse veentjes aantreffen?

Laat ik beginnen met te zeggen, dat ik mij zelf hiermee nooit intensief heb bezig gehouden. Maar als ik dank aan het grote enthousiasme, waarmee beroups-Sturmie-zoekers van de Amsterdamse school, zoals Arie Visser, in 1945 in de Cariceta lasiocarpad van de grote veenplas "Kolonie" rondtuinden, dan geloof ik zeker, dat er voor dergelijke mensen ook hier veel te zien is. Overigens is Sturmia van Havelte nog onbekend, zodat er voor onzen geachten redacteur nog een grote taak is weggelegd!

Wij maakten indertijd (Aug.1945) de volgende opname, goed overeenstemmend met het Caricetum lasiocarpae, zoals dat in het Overzicht beschreven wordt:

Veenplas "de Kolonie" bij Holvinge. Opp. 50 m², totale bed. 100%.

Bovenwaterlaag 30%, tot 50cm hoog.

draadzegge (Carex lasiocarpa) 3.5
pijpestrootje (Molinia coerulea) 1.2
wederik (Lysimachia vulgaris) +.1°
wateraardbei (Comarum palustre) +.1
melkoppes (Peucedanum palustre)+.1
holpijp (Equisetum limosum) +.1
waterdrieblad (Mentha trif.) +.1
struisgras (Agrostis canina) 1.1
veenpluis (Eriophorum augustif.)+.1

Drijvende laag 100%, met enkele verhevenheden.

Sphagnum cuspidatum 5.5
Sphagnum cf. palustre 1.2
Sphagnum auriculatum +.2
Drepanocladus aduncus +.2
Klein blaasjeskruid (Utricularia minor) 2.1
Waternavel (Hydrocotyle vulg.) +.1°
Klein zonnedauw (Drosera intermedia) +.1

Ook een minder zure variant van dit gezelschap vinden wij bij Havelte, nu met

een facies van de ronde zegge (*Carex diandra*), en wel in het Lok, een dichtgroeijende plas in het moerasvoergebied, dus niet op het eigenlijke diluvium.

Welke plaats beide vegetaties in de successie innemen moge het sjokkamp uitmaken! Voor mijn gevoel is echter het belangrijkste voor het bestuderen van de oligotrofe successie een klein veentje in het Wittulterveld. Het is het meest gaaf en ongeschonden van alle Drentse veentjes die ik ken.

In het centrum bevindt zich open water, meer naar de rand een zone van snavelzegge, waterdriehblad, wateraardbei en een soort egelskop. Dan krijgen we uitgestrekte velden met een ongemeen fraai *Sphagnetum* met *Sphagnum magellanicum*, *papillosum*, *rubellum*, en *molluscum* en verder veel *andromeda*, *veenbes*, *snavelbies*, *veenbies*, *zonnedauw*. Deze vegetatie gaat tenslotte weer over in een *Ericetum*. Uitgestrekte velden met het vochtige *struikheidegezelschap* omzomen verder de plas.

Terwijl de meeste Drentse veentjes sterk beïnvloed worden door den mens die er turf graaft of afval in stort, is dit veentje volkomen ongestoord. Zien we hier dus de verlanding van een heideplas in zijn meest natuurlijke vorm, in de talrijke andere veentjes (de Stipport, het Olde Vene, de Platte, de Doeze, Booy's veentje, de Armgaten, Brandeveen, de Kolonie, Witteveen, Schierplas) treffen we overal min of meer fraaie varianten of fragmenten aan van deze gang van zaken.

Belangrijk is ook het Witteveen. Ongeveer 25 jaar geleden werd hierin een grote vijver gegraven, met het gevolg, dat al het water uit de gehele plas hierin leeg liep en verdampte, waardoor tenslotte niet alleen de vijver, maar ook het hele veentje volkomen uitdroogde. Thans graaft men hier veel turf, doch op enkele plaatsen is de oude *veenopervlakte* nog aanwezig. Hierop groeit een soort vochtig *struikheidegezelschap*, met nog veel *andromeda*.

Zoals wij weten is er in de bronzen- en ijzertijd een droge periode geweest waarin de veenvorming tenslotte geheel ophield (het subboreaal, 1400 v.Chr.-300 na Chr.) De veentjes droogden dermate uit, dat men er zelfs in ging wonen, zoals door Prof. van Giffen duidelijk aangatoond is. Het is duidelijk, dat de vegetatie die wij er thans vinden vrijwel gelijksoortig zal zijn aan die uit het subboreaal. Wij kunnen derhalve de praehistorie een goede dienst bewijzen door een nauwkeurige beschrijving van dit vegetatietype!

Niet alleen oligotrofe veentjes zijn er bij Havelte, wanneer wij ons begeven naar het stroomgebied van de Beilerstroom, of nog iets verder, naar het plassengebied van MW-Overijssel, kunnen we de fraaiste outrofe verlandingsseries zien die wij maar willen. Men hure een punter in Wanneperveen of Giethoorn en kan dan de prachtigste *Potamo-* (met *Characeen*), *Phragmition-*, *Magnocaricion-* en *Alnion*vegetaties bewonderen. Doch ik vermoed, dat wij ons in het heidegebied voldoende zullen kunnen bezig houden!

Groningen, Feb. 1947.

H.Tj. Waterbolk.

Plantengroei op Schouwen-Duiveland.

Toen ik September '45 op Schouwen was heb ik daar een aantal opnamen gemaakt, die wel waard zijn eens nader bekeken te worden. Het eiland was meer dan een jaar met zout water geïnundeerd geweest en in die tijd hadden zich verschillende zoutminnende planten

op de hoger gelegen percelen bouwland gevestigd. Eigenlijk waren zo een groot aantal slikken ontstaan met hun karakteristieke begroeiing, die natuurlijk pas ten dele aanwezig was, gezien de korte ontwikkelingsduur. Bovendien waren enige, wat meer tegen zout bestendige soorten uit de oorspronkelijke begroeiing van het eiland op deze plaatsen bijeengebracht. Andere tevluchtsoorten voor deze laatste groep waren de dijken die het eiland omringen en doorsnijden. De kwelders die we buitendijks vinden hadden natuurlijk hun oude begroeiing behouden en juist hierdoor was vergelijken goed mogelijk.

In tabel I zijn bijeengebracht een opname van een kwelder (opn.9), twee opnamen van bouwland onder Kerkwerpe op Schouwen, dat gerundeerd was geweest (I en 2) en eenzelfde type opname van het iets hoger gelegen eilandgedeelte Duiveland onder Nieuwerkerk (10).

Ongeveer twee maanden voordat de opnamen 1, 2 en 10 gemaakt werden was het bouwland droog komen te staan en dus hadden zich er al weer enige gevluichte soorten gevestigd. Opname 1 lag op een vrij laag gedeelte en had een egale zoekraalbegroeiing. Opn.2 was iets hoger gelegen op hetzelfde perceel bouwland. Opn. 10 had een ander uiterlijk dan 1 en 2. Het praktisch ontbreken van zoekraal viel het meest op. Hier was de eerste de zulte. Het aantal teruggekeerde vluchtelingen was hier groter dan in de opnamen 1 en 2, doordat deze opname gemaakt is op een perceel dat enige honderden meters van een slaperdijk was gelegen. De vergelijkende opname 9 is op een vrij hoog gelegen kweldergedeelte gemaakt, dat vrijwel niet meer onder water kwam. In de Opn.1, 2 en 10 was determinatie vaak moeilijk door het beginstadium van ontwikkeling van sommige planten.

In tabel 2 zijn 4 opnamen verenigd, die tezamen een transect vormen over de zeezijde van van de Oosterschelde. Opname 7 kwam bij vloed juist onder water en had hierdoor opvallend minder dekking dan de 3 andere opnamen. De situatieschets verduidelijkt het geval nog enigszins.

TABEL I

Nummer opname	TABEL I				10	zilverschoon	-	-	1.1	--
	9	1	2	10						
datum	11/9	8/9/45	8/9	12/9	echte kamille	-	-	+1	+1	
oppervlakte	9m ²	30m ²	7m ²	8m ²	greppolrus	-	-	+2	-	
dekking in %	60%	80%	40%	60%	varkensgras	-	-	2.2	1.1 ^o	
					carex spec.	-	-	+1	-	
zoekraal	2.2	4.5	4.4	+2	rode ganzenoet	-	-	-	K3	
zilde schijnspurrie	3.3	-	-	-	gemeen kruiskruid	-	-	-	1.1	
zeeschijnspurrie	-	-	1.1	2.3	waterpunge	-	+1	+1	1.2	
klein schorrenkruid	2.2	+1	+1	-	Engels raagrass	-	-	-	1.2	
spiesbladmelde	1.2	2.3	2.2	2.3	zeegroene ganzenoet	-	-	-	1.2	
zulte	+2	1.2 ^o	2.2	3,4	perzikkruid	-	-	-	1.2	
riet	-	1.2 ^o	1.2	1.2 ^o	zwarte nachtschade	-	-	-	+1	
breedbl. weegbree	-	+1	-	+1	molganzevoet	-	-	-	+1	
vogelmuur	-	+1	-	-	zeevlotgras	2.3	-	-	-	
Poa spec.	-	1.1	1.1	+2	obione	+1	-	-	-	
gras spec.	-	1.1	-	+2	zeeweegbree	+1	-	-	-	
kruldistel (K)	-	+1	-	-	strandzoutgras	+1	-	-	-	
melkdistel (k)	-	-	+1	-	hertshoornweegbree	+2	-	-	-	
Kruipboterbloem	-	-	+2	-	lamsoor	+2	-	-	-	

TABEL II

Datum 11/9/145.

					zilde schijnspurrie	-	-	1.2	1.2
					vijfvingerkruid	2.4	-	-	-
					akkermelkdistel	+1	+1k	-	-
					peen	1.2	-	-	-
					kruisdistel	+1	-	-	-
					kleefkruid	1.2	-	-	-
					hoornbloem	1.1	-	-	-
					duizendblad	1.2	-	-	-
Nummer	4	5	6	7	paarse dovenetel	+1	-	-	-
Opp. in m ²	2x3	3x3	1x3	0.4x3	wikke spec.	+1	+1	+1	+1
Dekking in %	100	100	100	25	fijne goudstraal	+1	-	-	-
Helling	45°	45°	25°	0°	smaibl.woegbree	+1	-	-	-
					paardebloem	+1	+1k	-	-
biestarwegras	5.5	5.5	5.5	1.2	vogelmuur	1.1	-	-	-
obione	-	+1	3.4	1.2	gele composiet rozet	-	+1	-	-
spiesbladmelde	-	-	+2	1.2	smalblad.rolklaver	-	-	1.1	-

In de zône van opn.6 kwam ook nog zecalssem voor, even buiten de opname.

Herman Janse.

---000XX0xx000---

Brongebieden bij de Lutte.

Tot de mooiste herinneringen aan 't sjoeweekend in de Lutte behoren onze excursies naar de bronnetjesbossen, die op slechts enkele kilometers van onze kampboerderij te vinden waren. Lage Cavick, Bloemenbeek, Veldkersbeek, Lutke Bavel, het zijn zo langzamerhand bekende klanken geworden voor de deelnemers aan de zomerkampen in Denekamp. Maar is zo'n bronnetjesbos in de zomer al mooi, hoe prachtig is 't dan wel niet in 't voorjaar! Hele velden met bloeiende Dotters, afgewisseld door grote, pollen prachtig-bloeiend speenkruid, de iets drogere plekken wit gekleurd door Bosanemoon en Bosklaverzuring, en de beek omzoomd door 't tere Goudveil met de typische groen-gele bloempjes..... ziedaar het bronnetjesbos, zoals het zich begin Mei aan ons voordoet. Jammer was alleen, dat er regelmatig gekapt wordt in deze bossen, daardoor ontstaat bijna nooit een hoog-opgaand elzenbron-bos, zoals dat bijv. op enkele bevoorrechte plekjes in Z.Linburg nog voorkomt (Elzen van 25ml) Het hoogste en meest ongerepte bos was het bronnetjesbos bij Lutke Bavel, dat was werkelijk indrukwekkend met z'n zee van Dotterbloemen en z'n 20 m. hoge elzen. Het bronnetjesbos langs de Bloemenbeek was daarentegen behoorlijk uitgedund, nog erger was 't gesteld met het bos bij de Lage Cavick, waarvan een deel zonder meer gekapt was. Oppassen, dat de boer daar geen weiland van maakt, zoals bij de Austiberg gebeurd is!

De hieronder geplaatste opname-tabel geeft een mooi beeld van dit uiterst karakteristieke bostype, dat we volgens de soc. systematiek met een lange, maar wel duidelijke naam, *Ajone tum glitinosae cardaminetosum* (d.i. de Veldkersrijke sub-associatie van 't Elzenbroek) noemen. De door het Overzicht opgegeven differentierende soorten zijn met een D, de associatieensoorten met een A aangeduid.

Hierbij moet echter tussen twee haakjes even opgemerkt worden, dat deze (vaak tanselijk veelzijdige) associatiekensoorten 't type van de associatie beperken tot enkele plekken in ons land (eenderkooion N.W. Overijssel o.a.) en dat 't zeker niet zo is, dat uit de elzenhakhoutbosjes in de Vechtstreek bijv. (die floristisch vaak lang niet gek zijn, getuige 't voorkomen van Keverorchis in dergelijke bossen op 't Naardermeer en in Kortenhoef) noodzakelijkerwijze bij uitblijven van menselijke invloed een *Alnus glutinosa* typicum in de beperkte zin zou ontstaan. Meestal blijkt in 't Weston uiteindelijk de Els verdrongen te worden door de Berk, waarbij ook de aanvankelijk weelderige bodemflora wordt teruggebracht tot enkele acidiphiele soorten (Naardermeer, bossen in Stichts Ankeveen). Een belangrijk criterium bij de onderscheiding van de moerasbossen zal dan ook m.i. blijken te zijn het al of niet stand houden van de Els.

Het zal nu duidelijk zijn, dat het Bronnetjesbos sociologisch o.a. daarom interessant is, omdat we het kunnen opvatten als een natuurlijk Elzenbos, dat bij constant blijven van de zeer typische milieufactoren (voortdurende aanvoer van zuurstofrijk en tanselijk voedselrijk water) als de subclimax beschouwd mag worden. Juist omdat een flink-uitgegroeid Elzenbos in ons land zo zeldzaam is, moest er toch eigenlijk voortaan niet meer gekapt worden in de weinige, nog overgebleven bronnetjesbossen!

Een enkel woord nog over de verspreiding van de beroemde bronnetjesbosplanten Paarbladig Goudveil en Bittere Veldkers. Henk Zwart heeft er indertijds reeds op gewezen (2e nummer, 6e jaargang), dat Wisselbladig Goudveil niet specifiek voor het Bronnetjesbos genoemd mag worden: hij vermeldde hem van een *Alnus glutinosa* typicum. Ons viel dit ook sterk op, zo vonden we Wisselbladig goudveil o.a. in een Andoornrijk Eikenhaagbeukenbos op een niet zeer vochtige standplaats (zie artikel Horman Janse: Het seizoenaspect van het Eikenhaagbeukenbos.) Het Paarbladig Goudveil prefererde daarentegen kennelijk veel meer de brongebieden, evenals de Bittere Veldkers trouwens.

Het viel ons echter tevens op, dat langs de gehele beek op gunstige plekken de drie genoemde planten hier en daar aan te treffen waren. Zo maakten we aan de benedenloop van de Bloemenbeek een niet-erf opname van de nagenoeg loodrecht beekwand, een prachtige vindplaats van het zeldzame, op *Marchantia* lijkende *Kegelmos* (*Conocephalus conicus*). Op deze beekwand stonden de drie "bronnetjesbosplanten" broederlijk samen met diverse Eikenhaagbeukenbos-soorten en enkele uitsluitend vochtminnende, maar overigens indifferente planten; voor socio-systematici is deze opname dan ook een aardig kluifje. Deze levermeesrijke beekwandjes zijn tot nu toe nog nooit sociologisch onderzocht; terwijl er toch zeker vrij constante combinaties uit te halen zijn. Ze is 't *Kegelmos* bijv. een zeer typische, oecologisch veelzijdige soort, die - onze waarnemingen in 2-Limburg wijzen 't eveneens uit - hoogstwaarschijnlijk gebonden is aan stromend water. In 't Bondsjubelboek zal Henk Zwart hier nog wel nader op terug komen.

De onderstaande opnamen kunnen, tezamen met deze beschrijving, slechts een flauwe indruk geven van onze luisterrijke bosexcursies op 't weekend in de Lutje. Werkelijk, het experiment van het "vorre' o'joe weekend" is waard herhaald te worden!

Roelof de Wit.

RW 47006

4 Mei 1947.

Benedenloop Bloemenbeek nabij de boerderij "de Aust", Beekrand, naar N. geëxposeerd, hellinghoek 80°. Beschaduwd. Opp. (2 X 1) m².

Kruidlaag 30%

Wijfjesvaron	+2	Athyrium filifemina	Voldzuring	+1	Rumex acetosa
Stekelvaron	1.2	Dryopteris spinulosa	Wijdearzigge	+2	Carex remota
Bittere Veldkors	2.3	Cardamine amara	Slanke Sluutel-		
Wisselbladig			bloem	+1	Primula elatior.
Goudveil	1.2	Chrysosplenium altern.	Witbol	+2	Holcus lanatus
Paarbl. Goudveil	1.2	Chrysosplenium oppos.	Moeraswalstro	+2	Galium palustre
Zevenblad	+1	Aegopodium Podagraria	Vergeet-mijniet	+1	Myosotis spec.
Bosaneem	1.3	Anemone nemerosa	Moslaag 90%		
Speenkruid	+2	Ficaria verna	Kegelmoss	3.3	Conocephalus conicus.
Kruipbaterbloem	+2	Ranunculus repens	Pellin	3.4	Pollia epiphylla
Moeraspiraea	+1	Filipendula Ulmaria	Kampmoss	1.3	Caltha palustre undulata
Muskuskruid	+1 ⁹	Adoxa Moschatellina	Slaapmoss	1.2	Brachythecium spec.
Gr. otbl. grommuur	1.2	Stellaria holostea	Fijn laddermoss	1.2	Eurhynchium Stokesii
Holmkruid	+1	Scrophalaria spec.			

Bronnetjesbos bij de Lutte.

	I	II	III					
Boomlaag 10-12 m	10%	50%		Verspreidbl. Goudv.	1.1	-	Chrysosplenium	
Zwarte Els A	2	3	Alnus glutinosa	(d)			glabra	
Struiklaag v. 10-12 m	10%	30%		Bosbies	1.1	+1	Scirpus silva	
Zwarte Els (A)	1.2	1	3 Alnus glutinosa	Brandstetel	1.2	2,2	1.2 Urtica dioeca	
Lijsterbes	+2	+	- Sorbus aucuparia	Pinksterbloem	1.2	+1	- Cardamine pra	
Wilg	1.2	-	+ Salix spec.	Groot springzaad	1.1	-	- Impatiens	
Zwarte Aalbes (A)	1.1	1	1 Ribes nigrum	(A)			noli-tangere	
Framboos	+2	-	- Rubus Ideaus.	Bosaneem	+2	-	- Anemone neme	
Kamperfoelie	+1	-	+1 Lonicera pericl.	Gele Lis	1.2	-	- Iris Pseudac.	
Berk	+2	-	- Betula pubescens	Kale Jonker	+1	-	+1 Cirsium pal	
Es	+2	-	- Fraxinus excelsior.	Moeraswalstro	+1	-	+1 Galium pal	
Vuilboom	+1	-	- Frangula alnus	Moerasvergeet-m.niet	+1	-	1.1 Myosotis pal.	
Hop (A)	-	+	- Humulus lupulus.	Beemdgras	2.2	1.2	1.1 Poa spec.	
Grijze Wilg	-	-	1 Salix cinerea.	Biezeknoppen	2.2	-	- Juncus conglor	
Hazelaar	-	-	+ Corylus Avellana	Mannagras	3.3	-	- Glyceria flui	
Kruidlaag.	90%	80%	70%	Stekelvaron	+2	-	+2 Dryopteris aus	
Moeraspiraea	1.2	3.3	+1 Filipendula Ulmaria	Valeriana	-	1.2	- Valeriana off	
Dotter	2.2	2.3	3.3 Caltha palustre	Riet	-	1.2	- Phragmit	
Speenkruid	1.3	+2	+1 Ficaria verna.	Rietgras	-	-	+2 Phalaris an	
Bittere Veldkors	1.2	1.2	3.3 Cardamine amara.				dinacea	
Paarbl. Goudveil (D)	2.2	3.2	- Chrysosplenium	Wijdearzigge (D)	1.2	-	- Carex remota	
			oppos.	Klimop	+2	-	- Hedera helix.	

Muskruikuid	- +.2 -	Adoxa Moschatellina	Pellia	1.2	- +.2	Pellia epiphylla.
Bruinboorn	- - +.2	Stachys silvatica	Platmos	1.2	- +.2	Plagiothec. spec.
Hondsdrif	- - +.2	Glechoma hederacea	Gew. Sterreiros	1.2	- +.2	Mnium hornum.
Borstelbies	+ .3 -	- Isolepis setacea	Fijn laddermos	-	- +.2	Eurhynchium Stok.
Moslaag	10% { 5% 10%		Sterreiros	-	-	1.2 Mnium affine.
Stekelslaapmos	1.2 1.2 2.2	Brachythecium rutabul.				

Met +.1 kwamen nog voors:

In opname I: Lidrus (Equis. lim.), Kattestaart (Lythrum Sal.), Kloeekruik (Galium aparine), Moerasbasterdwederik (Epilpal.), Kruipende Boterbloem (Ranunculus repens), Wilgenroosje (Epil. ang.), Gele Dovenetel (Lamium Gal.).

In opname II: Engelwortel (Angolica silv.), Harig Wilgenroosje (Epil. ang.)

In opname III: Watermunt (Mentha aq.), Moeraswederik (Lysimachia thure), Wolfspoot (Lycopus cur.), Montia (Montia spec.), Holpijp (Equis. Lim)

De opnamen werden allen gemaakt op 4 Mei 1947.

Opname I: Bos bij de Lage Cavick. Opp. (10 x 3) m², weerszijden beekje. Struiklaag sterk uitgedund.

Opname II: Bronbos van de Bloemenbeek. Sterk gedund. Opp. 20 m²

Opname III: Bos bij Lutke Bavel. Opp. 100 m². Zeer soppig terrein.

---ooxxx00xxxoo---

HET SET OENASPECT VAN HET EIKEN-HAAGBEUKENBOS.

In de lente is de natuur op haar mooist. Vooral de bossen tonen dan een overdadige weelde van bloeiende planten. 's Zomers echter valt ons niet dadelijk op wat er precies groeit. Dan loop je gauw ergens voorbij. Op een excursie tijdens het weekend in de Lutte was ik in de gelegenheid twee prachtige eiken-haagbeukenbossen, die ik vorig jaar Augustus gezien had, weer eens te bekijken. Het verschil was frappant! Laten we eerst het mooiste bos, misschien wel het zuiverste eiken-haagbeukenbos van ons land, bij de kop nemen, n.l. het bos bij Smudde onder Losser. Vorig jaar had ik een rijtje planten geteeld die daar groeiden. Dat waren o.a. bosklaverzuring, boswederik, besaardbei, groetblcemuur, gele dovenetel, sleutelbloem, bespaardestaart en heekkruid. Nu in het voorjaar zag het bos er volkomen anders uit. Het was één grote gele bloemenzee van gewone sleutelbloem. In de zomer was helemaal niet opgevallen dat die er in zo'n overdadige hoeveelheid stond. De bloemen toonden het nu. Bosanemoon, vorig jaar zomer allang afgestorven stond er nu in zo grote getale, dat de bladen van heekkruid, op de plaats waar het pertinent stond, niet te vinden waren, d'r de gelijkenis der twee bladvermen. Daarentegen was van gele dovenetel nog niet veel te vinden. In een opname, die we er maakten kreeg hij slechts 1.2. Hoe ontzettend groot het verschil in bedekking van gele dovenetel in voorjaar en zomer is, tonen wel de navolgende twee opnamen van de Hoge Venterink, onder Oldenzaal. Tussen de grote velden spenkruik en Oxalis vonden we 5 Mei hier en daar wat gele dovenetel, terwijl vorig jaar Augustus de proefvlakte één groot homogeen veld Lamium was, waar hier en daar klaverzuring, groot bl emmuur en boswederik uit stak. Die boswederik is een vreemd geval. Zowel bij Smudde als op de Hoge Venterink vonden we hem nu nog niet. Dit komt waarschijnlijk doordat de jonge planten zeer onopvallend zijn. Het in het voorjaar dominerende

spoenkruid vonden we in Aug. '46 alleen maar als knolletjes. Als we niet gegraven hadden, hadden we het niet eens gevonden! Hetzelfde geldt bijna voor de goudveil, die 5 Mei, doordat hij bleide, in de proefvlakte duidelijk opviel, maar vorig jaar zomeer alleen in de beekbedding gevonden werd. Het wisselvallige van de kiemplanten van bomen tonen deze beide opnamen duidelijk. Enkele soorten hebben zich niet of niet goed kunnen handhaven, terwijl twijgjes, die vorig jaar misschien tussen de devenetel verborgen waren geweest, nu tevoorschijn waren gekomen.

In het kort kunnen we dus zeggen dat in het voorjaar het Eiken-haagbeukenbos zich als een bloeiende soortenrijke vegetatie voordoet, terwijl de uiterlijke verschijningsvorm in de zomer een plantenrijke massa is.

Herman Janse.

Hoge Venterink, bos tussen Oldenzaal en Lossler. Beekdal, 2e perceel van de Oostelijke grens: Eiken-haagbeukenbos waardoor de beek stroomt. Oppervlakte 20 x 10 m².

Opname	J47006	J46003			
datum	5-5'47	21-8'46			
<u>Boomlaag</u>					
kroonsluiting	100%	100%			
bedekking	20%	100%			
20 m.					
zomereik	4	5	Quercus robur.		
<u>Struiklaag-Bm.</u>	40%	100%			
Hazelaar	3	4	Corylus Avell.		
zachte kers	1fl.	2	Prunus Avium.		
lijsterbos	+	+	Sorbus Aucup.		
klimop	+	+	Hedera Helix.		
es	+	+	Fraxinus exc.		
<u>Kruidlaag</u>	90%	100%			
Speenkruid	4.4fl	knolletjes	Picaria verna.	kleefkruid.	
bosklaverzuring	2.2fl	3.2	Oxalis acet.	ella	reuzenzwenk-
gele dovenetel	2.1	5.5	Lamium Galeabd.	gras	+2 +2 Festuca gig.
gulden boterbl.	1.2fl	-	Ranunculus auricomus.	veelbl.	+2 +2 Polygonatum multifl-
smeele	1.2	1.3	Deschamp caesp.	salontszeg.	
wijdaarzegge	1.2	+2	Carex re. spha.	braam	+1k - Rubus spec.
gr. bloemmuur	1.1fl	2.1	Stellaria Holostea	wijfjes	Athyrium Filix-
zevenblad	1.1	1.1	Aecopodium Pod.	varen	+2 +2 femina
roze kers	+1k	-	Prunus Avium	zomereik	- +1k Quercus robur.
roze meidoorn	+1k	-	Corylus Avell.		

Opmerking bij de struiken: Malum horum
 Brachychoctus spec.

"Levend Barnsteen".

Dit is de titel van een paar verschuiven gedichtenbundel. Men zal zich afvragen wat de lezers van Kruijnfiuws hiermee te maken hebben, doch wanneer ik zeg, dat twee gedichten

uit deze bundel tot titel hebben "Centaurieto-Saginetum" en "Ainetum" en dat de schrijver V. Westhoff is, is men wellicht minder verwonderd. Volgens de criticus van "het Parool" is Victor behalve dichter ook bioloog, doch velen van ons zullen hem alleen in de laatste kwaliteit kennen.

De beide genoemde titels doen vermoeden, dat Victor zijn inspiratie o.a. vindt in het landschap, zoals hij dat door zijn sociologische bril bekijkt. Over z'n dichterlijke kwaliteiten wil ik geen oordeel vellen - ik ben dienaangaande volkomen incompetent - doch zijn werk heeft mij iets gezegd, en niet alleen, omdat ik in "Levend Barnsteen" een paar "sociologische" gedichten aantrof, overigens wellicht de eerste ooit geproduceerd.

Laten we eens even stilstaan bij "Centaurieto-Saginetum". Dit is een pioniergezelschap van de waddeneilanden - we zullen er wel meer over horen in Victor's dissertatie over Terzshelling - dat ontstaat in jonge duinpannen, zo gauw die door een duinenrij voor- goed afgesloten zijn van de zee:

"Uw ziel is een kleine natuurlijke tuin,
in 't stuivende zeezand geboren,
ontruikt aan het strand, waar het weifelend duin
nog nauwlijks de vlakke komt storen.
De cirklende helmen beschermen haar mui,
zij ligt daarin dromend besloten;
het zweepende zand in de stormende bui
striemt niet naar ontlukende loten".

Dan wordt de schoonheid beschreven van de beide pionierplanten knopigvetmuur en duizendguldenkruid, die het eerste jaar al bloeien, terwijl de kiemen voor andere planten gelegd worden:

"Wit bloeien de bronsgroene sterren, te fijn
om het vochtige zand te verbergen.
Als perzikenrood wil een blozen zijn
van wonderlijk rankere dwergen:
Centaurium, duizendvoud guldener kruid,
met rozige bloemstengels wenkend.
De wind die hen wiegt is een zuiver geluid,
terloops naar hunfederheid zwenkend.
Toch breken al 't schuchtere spinraggen kleed,
het maagdelijk zand overweven,
grof-sappige planten, een bloedrode kreet
van komend hartstochtelijk leven".

Nu volgt een prachtig beeld van het winterhalfjaar:

"Het donkere dreunen, er nauw meer gehoord,
zwellt aan in de scheemrende dagen:
de winteren zee dringt er temelous voort,
vaagt leeg waar uw tuinen eens lagen".

De lente komt en dan bloeit het leven op, veel weelderiger dan in het voorafgaande jaar: het Schcenotum en de andere gezelschappen der duinvalleien ontstaan.

"Doeh effener meizand, te blank en te blind,
laat honderden kiemen ontgroeien,
en sneller ontspint zich het leven, in tint
van glanzende schelpen verbloeiend.
In borg' orchideeën en wuivender bies,
ontvouwt zich hartatocht'lijker streven:
dan rijpt er uw ziel en vergeet haar verlies:
der zee kan zij niet meer zich geven."

Is in dit gedicht nu niet prachtig weergegeven, wat we in meer wetenschappelijke termen noemen, de dynamiek van dit pioniergezelschap?

"Alnetum" is weer geheel anders; hierin wordt meer de nadruk gelegd op de wat benauwende sfeer, die er in het Elzenbroek heerst, al vergeet Victor ook hier het ontstaan niet:

"Wie zal uw aard verklaren:
geen woud en geen moeras,
waar tot voor dertig jaren
nog open water was."

Terwijl de belangrijkste planten even afzonderlijk genoemd worden, wordt de kruidlaag alleen ietwat spottend samengevat: per slot bevat deze laag een ontzettend groot aantal soorten, die geen van alle kensoorten genoemd mogen worden en waaraan je je bovendien nog ergert vanwege de gemene bramen.....:

"De waifolende winde	Het kruid st'at heet te dampen,
klimt in het weke hout,	zo welig als zijn namen;
en hop-lianen bluden	wie er zich vast wil klampen
de elzen in hun goud.	ontmoet toornige bramen."

In het 6e en 7e couplet blijkt weer duidelijk, dat Victor eigenlijk maar een beetje de peet heeft aan het Alnetum, wat ik overigens helemaal niet met hem eens ben. Kennelijk houdt hij meer van het vrije duinlandschap. Zelfs de vogels in het Elzenbroek komen er slecht af:

"Scylla uw zwarte drasse	Vijandig en gesloten
grond, Charybdis uw muggen.	blijft uw verward gebied.
Wij sluipen er en plassen	De vogels, toegeschoten,
met diep gebogen ruggen.	kwett'ren een tergend lied."

Dat ik wat meer aandacht besteed heb aan deze beide gedichten, betekent niet dat de andere het lezen niet waard zouden zijn. Zij, die Terz' helling met zijn prachtige Bosplaat kennen, zullen iets van de luister ervan terugvinden in de gedichten van Victor. "Eldorado" geeft de sfeer van het eiland prachtig weer in eenvoudige taal. Het gedicht is zeker één van de mooiste uit de bundel. Men behoeft helemaal niet steeds opnamen te maken om zich sociologisch te mogen noemen. Het gaat om de kijk op de opbouw van het landschap, die je tot socioloog stempelt. Wanneer je je die eigen gemaakt hebt - en ik geef toe dat praktisch sociologisch werk daartoe noodzakelijk is - dan ben je het steeds, ook als je alleen maar "wandelt" in de natuur. Victor is socioloog in hart en nieren en dat voel je dan ook steeds in die van zijn gedichten, die zich met het landschap bezig houden, ook zonder dat de gezelschappen met zoveel woorden genoemd worden. Lees bv. eens

het volgende gedeelte van "Bosplaat".

"Bij eb ontwaakt een schuchter levens
biestarwe worst'lend met het zand
en strakke zeekraal, sluifers wovend,
lichtgroen, ver, aan den waddenkant.
Soms schrale velden halcphyten,
wegdeinengender eeuw'gen wind;
driftig zich reppend bonte pieten,
vertrouwen van 't atlantisch kind."

Prachtig is ook "Herinnering aan de Peel". Hoe vindt men b.v. dit beeld van het
Sphagnum:

"Zegend zuigt de zon het bulle veenmoes, dat zich aepel weert, in gesloten zure pollen op zijn diepe sappen teert.	Om die groene sponzen spinnen purperfijne veenbesrankten, teder rode blcemen winnend, dwergcyclamen, brozer, slanker."
---	---

Graag zou ik nog meer citeren, doch Kruipnieuws is daarvoor de plaats niet. Tenslotte
wil ik voor de volledigheid nog even er op wijzen, dat Victor onder "Inquietum est cor
nostrum" ook een aantal gedichten heeft samengevat, die zich meer met allerlei menselijke
problemen bezig houden. Op mij persoonlijk hebben echter de prachtige beelden uit onze na-
tuur de meeste indruk gemaakt, vooral, wanneer die in forse, eenvoudige taal gehouden zij-
n. Soms gaat Victor mij wat te ver met zijn beelden, zo b.v. wanneer hij het heeft over het
"zachte elfenlachen in de zilveren schors van de berk, dat koeler is dan de zomernachten
en blanker dan het morgenlicht." Wie evenwel iets begrijpt van de betekenis die de plante
sociologie ten slotte kan krijgen voor je gehele levensbeschouwing, mag niet nalaten "Le-
vend barnsteen" te lezen!

Tjalling Waterbol

BESCHRIJVINGSBRIEF

voor de jaarvergadering, te houden in Havelte op de avond van Zaterdag 5 Juli.

1. Opening om 19.30 uur.	Mevr. N. Westhoff-Joncheere.
2. Mededelingen en ingekomen stukken.	Frans Stafleu.
3. Jaarverslag voorzitter.	13. Verkiezing bestuur:
4. Jaarverslag secretaris.	het bestuur stelt voor:
5. Nabespreking uitingen.	Voorzitter-redacteur: Roelof de Wit.
6. Jaarverslag penningm-administr.	Secretaris: Wim v. Zeist.
7. Verslag kascommissie.	Penn.-admin.: .....
8. Verslag redacteur.	L.z.f.: Wim v. Eek.
9. Bespreking Kruipnieuws.	Tjalling Waterbol
10. Bespreking financiële positie i.v.m. 9	14. Rondvraag.
11. Uitingen komende verenigingsjaar.	15. Sluiting.
12. Verkiezing kascommissie:	voor het bestuur:
het bestuur stelt voor:	Roelof de Wit.
	Wim Meijer.